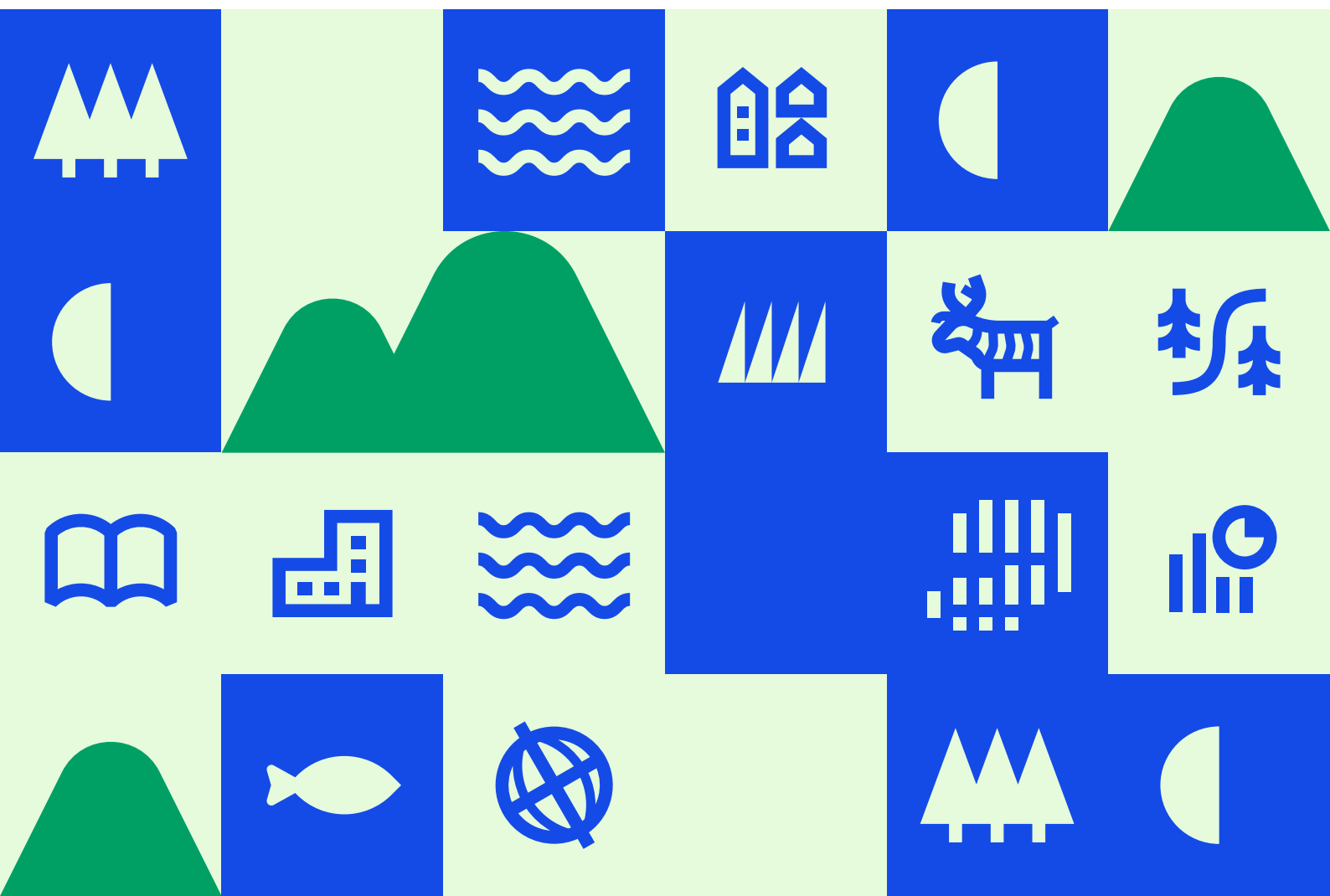

Troms fylkeskommune
Romssa fylkkasuohkan
Tromssan fylkinkomuuni

Ealáhusstrategiija

2023–2028

Sisdoallu

Ovdasátni	5
Ealáhusstrategiija oanehaččat mitaluvvon	6
Álggahus	9
Ulbmil	9
Ceavzilvuhta	10
Servodatealjut ja servodatovdánahttinrolla	11
Máilbmi mii rievdá	15
Ovdamunit	15
Hástalusat ja vejolašvuodát	16
Ángiruššansuorggit	19
I. Ruoná ealáhuseallin	20
II. Ceavzilis resursageavaheapmi	22
III. Geasuheaddji servodagat	24
IV. Árktalaš perspektiiva	26
Doaibmaoassi	29

Ovdasátni

Stuora iluin ovdanbuvttán min ođđa ealáhusstrategiijaid Romssa ja Finnmárkku várás, strategiijat mat galget addit strategalaš háltti ja nannet vuoruhemiid ealáhusbarggus ovddos guvlui.

Ođđajagimánu 2022 álggahandiedáhusa mielde leat čađahuvvon iešguđetlágan proseassat Romssas ja Finnmárkkus mat leat čadnojuvvon strategiijabargui ja leat hábmejuvvon sierra ealáhusstrategiijat dan guovtti boahttevaš fylkka várás.

Romssa ealáhusovddideami Strategiija ja Finnmárkku Ealáhusstrategiija 2023–2024 leat goappašagat ráhkaduvvon metodihkain "Jierbmás spesialiserema" metodihkain. Dat mearkkaša ahte strategiijat galget identifiseret ja huksejuvvon guovllu ovdamuniid ala ja nu identifiseret dan mat sáhttet leat guovllu boahtteáiggi ealáhusvejolašvuodát. ON ceavzilvuodamihtut leat maidái deatalaš láidesteaddjin leamaš dán bargui. Jos mii galgat lihkostuvvat heivehit iežamet dálkkádatrivevdademiide, seammás go mii fylkkas lasihit árvoháhkama, de fertejit buot ealáhusovddideapmái boahtteáiggis vuodđun leat ceavzilvuodamihtut.

Romssas lea gullevašvuohta leamaš deatalaš čoavddasátni dán proseassas, ja háliidit giitit buohkaid geat leat buktán árvalusaid dán strategiijii. Buohkain Romssas, almmolaš ja priváhta suorggis, politihkkáriin, dutkiin, ássiin ja ealáhusain, lea 2022 čavčča leamaš vejolašvuohta váikkuhit bargui. Mii jáhkkit dát sihkkarastá ahte strategiija lea sihke relevánta ja čađahahtti.

Ovttasbargu lea ain deatalaš boahtteáiggis go galget ráhkaduvvot doaibmapláanat mas mihtut, ovttasbargoguoibmevuodát ja vuoruheamit čielg-gadahttojit ja mat bidjet vuodu duohta bargui mii galgá dahkkot.

Strategiija višuvdna «Romsa galgá leat jodihanfápmu innovatiiva, ruoná ja ceavzilis ovddideapmái davvin» atná vuodđun árvalusaid, barggu ja iešguđetlágan máhttovuoduid. Višuvnna ollašuhttimii mii dárbbasit ruoná ealáhuseallima, guoddevaš resursageavaheami, geasuheaddji servodagaid, mii ferte huksejuvvet ártalaš perspektiivva ala.

Máilmmiviidosas servodat vásiha kriissaid mat rievdadit ealáhuseallima árgabeaivvi ja rámmaeavttuid. Ealáhuseallima náka hálddašit kriissaid boahtá váikkuhit servodat- ja ealáhuseallima ovddideapmái ovddas guvlui. Mihttun lea nannet fylkkasuohkana rolla servodatovddideaddjin ja regionála ovdánahttinaktevran. Dalle lea dehálaš ahte mii ovttasbargat bures ja bargat seamma guvlui, ja mun doaivvun ja jáhkán ahte strategiijat váikkuhit dasa.

Karin Eriksen

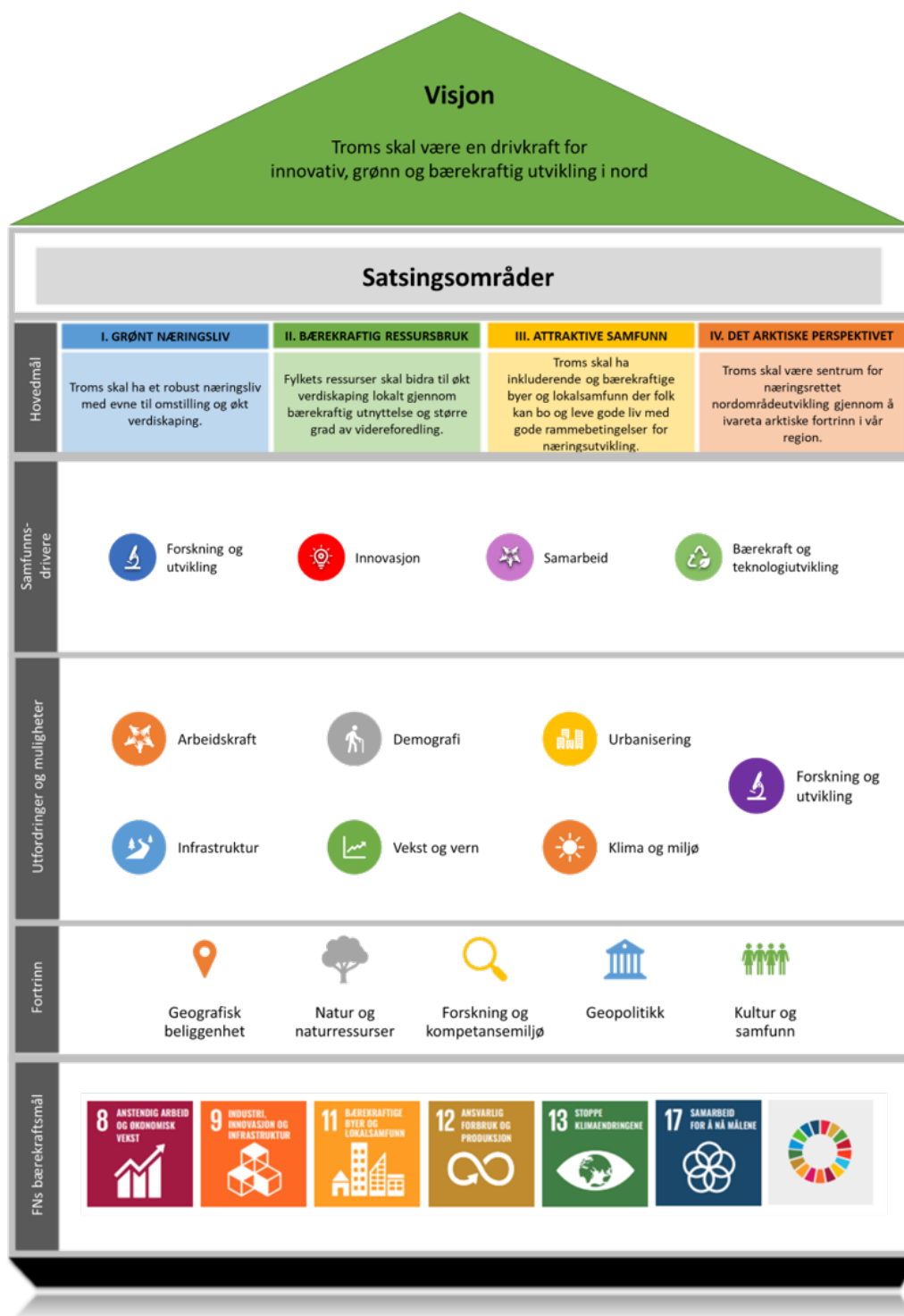
Ealáhus-, plána- ja birasfylkkaráđđi

Ođđajagimánnu 24.b. 2023

Ealáhusstrategiija oanehaččat mitaluvvon

Romssa ealáhusstrategiija galgá gustot gitta 2028 rádjái ja dat válldaha ulbmiliid, ángiruššansurggiid ja movt mii galgat joksat mihtuid, geahča govvosa vuollelis. Dasa gullevaš doai-

bmaplánat galget válldahallat doaibmabijuid ja doaimmaid mat čađahuvvojit ovttasbargoguoibmevuodain.

Govva: Ina Helene Olsen

Álggahus

Ulbmil

Ealáhusstrategiija lea rávvejeddji strategiija Romssa ealáhusovddideapmái, mii bistá 2023 rájes 2028 rádjai. Dán strategiija ulbmil lea čujuhit háltti ja sihkkarastit ovttasbarggu ovdidan dihte buriid ja boahhteáigái heivehuvvon bálvalusaid mat leat mielde čoavdime fylkka nuppástuhttin- ja ovddidandárbbuid. Višuvdna doaibmat jodihanfápmun ođasteaddji, ruoná ja ceavzilis ovddideapmái davvin galgá leat vuodđun ealáhusheivehuvvon bargui ovddasguvlui.

Ulbmiljoavku: Strategiija lea olles servoda-teallima ja ealáhusdoaimma váste fylkkas. Fylkkagiieldas lea ovddasvástádus ovddidit, ovttastahttit ja čuovvulit regiovnalaš mihtuid ovddideami fylkkas. Dat mearkkaša ahte fylkka-gielda ferte mobiliseret ja koordineret iešguđet aktevrraid báikkálaččat ja regionálalaččat geat leat dehálaččat váikkuhit ealáhusovddideapmái, árvoháhkamii ja geasuheaddji bargomárkanregiovnnaide fylkkas.

Máhttovuodđu Romssa ealáhusstrategiija vuodđun lea stuorra máhttovuodđu, earret eará Romssa ja Finnmárkku Regionála máhttovuodđu, árvalusat ja ovttasbargu iešguđet váikkuhangaskaoapmeaktevrraiguin.

Áigeguovdilis raporttat ja olggobeale gálduid máhttovuodut geavahuvvojit maid vuodđun, ovdamearkka dihte Konjunkturbaromehter Davvi-Norgga várás maid Seastinbáŋku 1 Davvi-Norga lea ráhkadan, ja Norgga Dutkanráði Máhttovuodđu Romsa ja Finnmárku 2022.

Eará plánat ja strategiijat: maiguin lea nai dehálaš ovttasdoaibmat, leat ovdamearkka dihte Regionála fievrrádusplánain, Regionála dálkkádatheiveheami plánain ja Romssa stuorrunšiehtadusaiguin, ja muhtun surggiin lea dárbu ovddidit oktasaš doaibmaplánaid viidáseappot.

Strategiija galgá maiddá stivrejeddjin fylkkasuohkana ealáhusguvllot bargui Romssas, ovttas bargoguoibmevuodain ja suohkaniiguin. Strategiija, čuovvovaš doaibmaplánaiguin, lea eaktun lihkostuvvat strategalaš hálttiin, mobiliseremiin ja koordineremiin. Ángiruššamiid vuoruheapmi, čađahanvuohki, geatnegahtti ovttasbargu relevánta aktevrraiguin ja ekonomalaš váikkuhangaskaomiid geavaheapmi dáhpuhuvvá iešguđet ángiruššansurggiid doaibmaplánaid bokte.

Ceavzilvuohta

Dát strategijja galgá váikkuhit dasa ahte Romsa olaha ON ceavzilvuođamihtu, mii lea máilmmi oktasaš bargoplána jávkadit geafivuođa, dáistalit earáláganvuođa ja bissehit dálkkádatrivedademiid 2030 rádjái. Ceavzilis ovdáneamis lea sáhka váldit várra olbmuid dárbbuin geat ellet dál, nu ahte ii billis boahhtevaš buolvaid vejolašvuođaid gokčat iežaset dárbbuid. Bargat ceavzilis ovdáneami ovddas mearkkaša bargat golmmaid dimenšuvnnain, ja dat leat; biras, sosiála dilálašvuođat ja ekonomijja. Dimenšuvnnaid ferte geahččat oktavuodas nuppi nuppiin; fertejit gávdnot čovdosat mat balanserejit birasčuo- zahusaid golahemiin ja ekonomijain, ja fertejit gávdnot buoret vuogit movt juogadit resurssaid.

Strategiijas leat ángiruššansuorggit huksejuvvon ceavzilvuođa ovdáneami golmma dimenšuvnna ala, ja dainna lágiin mii sihkarastit ahte globála mihtut geavahuvvojit konkrehta doaibmajuiide min fylkkas. Sosiála dimenšuvdna lea čadnon ángiruššansuorgái geasuheadji servodagat, dálkkádat ja biraslaš dimenšuvdna lea čadnon ceavzilis resursageavaheapmái ja ekonomalaš dimenšuvdna lea čadnon ángiruššansuorgái ruoná ealáhuseallin.

ON ceavzilvuođa mihtut fertejit leat vuodđun buot ealáhus- ja servodatovdáneapmái. Dat gáibida earret eará ahte ceavzilvuohta deattuhuvvo hui ollu politihkalaš láidestusain ja vuoruhemiin, vuoruhemiin váikkuhangaskaoapmeapparáhtas, ja rámmaeavttuid ja doarjjaortnegiid ásaheamis. Ovdamearkan dasa movt ođđa láidestusat sáhttet váikkuhit ealáhusaide, lea ahte EU lea buktán ođđa klassifiserenvuogádaga; EU:a taksonomijja ceavzilis ruhtadandoaimmaide EU Ruoná šiehtadusas (Green Deal). Das leat njuolggadusat ceavzilis ruhtadandoaimmaide ja das galgá leat oktasaš eurohpalaš definišuvdna das mii ceavzilis ruhtadeapmi lea.

Gánnáhahtti fitnodagat ja ceavzilis ekonomijja lea eaktun buot ealáhusovdáneapmái. Strategijja veahkehivččii nannet olles fylkka ekonomalaš ceavzilvuođa dakko bokte go láhčá dilálašvuođaid ealáhusaide mat leat gergosat nuppástuhttimii ja eanet ahtanuššamii, ja sáhtášii leat veahkkin olaheame mánga ON ceavzilvuođa mihtuin. Dat galget vel eanet konkretiserejuvvot ja sisagođdot strategijja doaimaplánaide.

Servodatealjut ja servodatovdánahttinrolla

Servodatovdánahttinrolla: Fylkkagiieldas lea servodatovdánahttinrolla, ja dat galgá addit strategalaš háltti servodatovdáneapmái, heivehuvvon guvllolaš ja báikkálaš diliide. Fylkkagielda galgá leat mielde mobilisereme priváhta suorggi, ealáhuseallima ja báikegottiid, ja ovttahttit ja oktiiheivehit almmolaš áŋgiruššama ja váikkuhangaskaomiid geavaheami.

Strategiijaid ovdánahttimiin, mobiliseremiin, váikkuhangaskaomiid ja láhkaortnegiid hálldašemiin, prográmmaid ja prošeavttaid álggahemiin ja dasa lassin juolludemiiguin báikkálaš, regionála ja nationála arenaide, doaimmaha fylkkagielda ollislaš ovttahttináŋgiruššama. Lea earenomáš dárbu strategalaš háltái go sihke ealáhusat ja servodateallin hástaluvvojit dáhpusaid ja rievdamiid geažil mat leat ollu olggobealde fylkkasuohkana rájáid.

Servodatealjut: Globála treandaid mat hástalit min ja min árgabeaivvi, nugo dálkkádat ja demografiiiaovdáneapmi, gohčodit dávjá servodatealljun. Servodatealjut sáhttet maiddái leat vejolašvuodát maid servodatovdánahttinrolla

bokte sáhtta geavahit ráhkadit buriid ja nana servodagaid. Oktasaš daidda servodatealjuide lea ahte dat leat suorgerasttideaddjit, relevantat ja geavahahtti iešguđet dásiin ja nu dain lea relevánsa buot áŋgiruššansurggiide.

OECD-dutkkus "OECD Territorial Reviews: Northern Sparsely Populated Areas 2017" identifiserii njeallje servodatealju: Teknologijja, ceavzilvuolta, dutkan, ovdáneapmi ja innovašuvdna ja ovttasdoaibman. Servodatealjut adnojit leat áigeguovdil maiddái 2022:s ja relevanttat dán strategiijii. Dát ealjut leat áibbas deatalaččat buot áŋgiruššansurggiide mat strategiijas leat.

Ferte lasihit ahte eahpesihkkaris dilli máilmmis lea lassánan sakka maŋemus moatti jagis. Pandemijja, soahti ja energijakriisa čavge ekonomalaš doaibmanvejolašvuoda olles Eurohpás, sihke almmolaš ja priváhta suorggis. Váddáset rámmaeavttuiguin biddjojuvvojit stuorát gáibadusat almmolaš ja priváhta suorgái ráhkadit ceavzilis ovdáneami boahpteáiggis teknologijaovdáneami, máhtolašvuoda, innovašuvnna, dutkama ja ovdáneami bokte.

Forskning og utvikling

Innovasjon

Samarbeid

Bærekraft og teknologiutvikling

Servodatealjut leat áibbas deatalaččat buot ángiruššansurggiide mat strategijas leat.

Dutkan ja ovdáneapmi: Dutkan lea systemáhtalaš bargu háhkat ođđa máhtu. Ovdánahttinbargu lea systemáhtalaš dahje geahččaladdan bargu mii ávkkestallá dálá máhtu ovdánahttit ođđa dahje buoret materiálaid, buktagiid dahje proseassaid Dutkamis ja ovdánahttimis (DJO) geavahuvvo dálá máhttu ovdánahttit ođđa dahje buoriduvvon materiálaid, buktagiid dahje proseassaid. Dutkan lea mearrideaddji go galgá ovddidit eanet máhttovuđot ealáhuseallima ođđa teknologijiguin ja čovdosiiguin. Dutkama kommersialiseren mearkkaša čatnat oktii máhtu ja kundariid. Earret eará OECD lea čujuhan ahte Norga ii lihkostuva doarvái bures oažžut dutkanbohtosiid ealáhuseallimis, dalle váilot bohtosat mat buvttášedje árvvuid máksinmárkanis.

Innovašuvdna: lea ráhkadit árvvuid ođđa vuogiiguin ja lea mearrideaddjin ealáhuseallima nákcii ráhkadit árvvuid. Romssas gávdno bures huksejvvon innovašuvdnastruktuvra mii veahkeha čatnat oktii kundariid, máhtu, investoriid ja fierpmádagaid gávpeoktavuođaid huksemiid várás. UiT Norgga árkatalaš universitehta lea stuora aktevra dán oktavuođas. Ealáhusgárddit ja inkubáhtorat leat unnit, muhto hui dehálaš, aktevrrat mat gávdnojit feara gos fylkkas. Gelbbolašvuohta lea čoavddasátni DJO ja innovašuvdna oktavuođas.

Fylkkagielddas lea ovddasvástádus joatkkaoahpahussii, muhto sii leat maid mielde ovdánaht-

timis omd. ruhtadeami, gelbbolašvuođa ja oktiiheiveheami bokte oahppoguovddážiidda, dieđaguovddážiidda, dutkanbeivviide ja eará doaimmaide mat sáhttet leat veahkkin bajidit álbmoga máhtu ja gelbbolašvuođa.

Ovttasbargu: lea eaktun nuppástuhttimii, mánggabealatvuhtii, ođđa ealáhuseallimii ja innovašuvdnii. Ovdáneapmi, innovašuvdna ja árvoháhkkan gáibida guhkesáiggi plánema ja ovttasbarggu mángga aktevrra gaskka. Almmolaš suorggis gáibiduvvo kapasitehta, gelbbolašvuohta, máhttu ja buorre koordineren. Buorre ovttasbargu ealáhusaiguin, almmolašvuođain, akademijain ja eará servodataktevrraiguin lea danne okta dain deataleamos eavttuin go galgá bargat árvogollosiid rastá nu ahte joksá strategija ulbmiliid.

Ceavzilvuohta ja teknologijaovdánahttin: Pariisa-šiehtadusa (2015) gáibádušat gáibidit geahpedit dálkkádatgássaluoitimiiid 50-55 proseanttain 2030 rádjái. Dasa lassin lea leaktu ja bienalašvuohta EO čuovvoleamis reguleremiiiguin, láhkaortnegiiguin ja industriijaángiruššamiiguin juoga maid maiddái norgga fitnodagat fertejit ipmirdit ja maidda fertejit iežaset heivehit. Gáibáduš buoret ceavzilvuhtii hástala sihke almmolaš ja priváhta suorggi, ja guoská buot ángiruššansurggiide. Ođđa teknologija lea dárbbalaš joksán dihte Pariisa-šiehtadusa mihttomeriid. Ruoná molsun gáibida digitaliserema ja teknologijaovdánahttima, lassin dasa ahte kommersialiseret juo ovdánahtton máhtu ja teknologija.

Máilbmi mii rievdá

Ovdamunit

Vai Romsa galgá šaddat nannoseabbon ja dálkkádatustitlaččabun boahtteáiggis, de ferte váldit vuodu dain ovdamuniin mat leat fylkkas; dát suorggit guddet innovašuvnna ja ealahusovdánahttima Romssas:

Geográfalaš sajádat: Dát leat suorggit mat dávistit OECD ávžžehusaiguin ealahusovddideami birra regiovnnas, mat erenoamážit deattuhit fylkka nana biebmobuvttadeami, mátkeealahusa, ja almmolaš ja priváhta bálvaluslágideddjiid. Regiovnna DjO-biras, almmolaš suorggi ja ealahusaid ovtasdoaiman lea dehálaš ealahusaid mánggabelatvuhtii ja ođđa ealahusaid ovdánahttimii.

Fylkka geográfalaš sajádat lea oiddolaš guovssahasa ja gaskaijabeaivváža dáfus. Olu čuovga ja galbma dálkkádat addá erenoamáš šaddandilálašvuodaid ja buriid eavttuid borramušbuvttadeapmái. Geopolitihkalaš sajádat eaktuda ahte Suodjalusas ain leat doppe ollu doaimmat, sii gávdnojit doppe ja sis lea nákca čovdit bargguid davvin. Geográfalaš sajádat addá maiddái buriid vejolašvuodaid eanaícamiidda, ja addá Romsii ovdamuni gomuvuoda/eanan-doaimmaide.

Luondu ja luondduressurssat: Fylka lea lahka Norggameara, lahka Barentsábi ja ártkalaš guovlluid mat addet erenoamáš vejolašvuodaid guolásteapmái, oljo- ja gássabohkamii, minerálaroggamii ja turismii. Mearraguovlluin olggobealde fylkka leat ceavzilis guollenálit, ja

galbma čielga čáhci lea vuodđun nana mearrabiebmobuvttadeapmái.

Dutkan ja gelbbolašvuodabiras: Romssas lea alla oahppan bargofápmu ja bures ovddiduvvon gelbbolašvuodabiras muhtun ealahusain, erenoamážit daningo Romssa universitehta lea das lahkosis. UiT Norgga ártkalaš universitehta lea okta dain riikka viđa stuorámuš universitehtain, ja doppe leat nana máhttobirrasat dálkkádatáššiin ja ceavzilis resursageavaheamis mat vástidit daid resurssaide mat hálddašuvvojit ja reidejuvvojit.

Geopolitihkka: Romsa lea gasku Árttisa, ja das lea álohii leamaš dehálaš rolla guovllus. Davvi-Suoma, Ruota ja Norgga regiovnnain leat eanas muddui seamma beroštumit go lea sáhka regiovnnaid, gávpogiid ja báikegottiid ovdánahttimis.

Kultuvra ja servodat: Romsa lea guhká leamaš kultuvrralaččat seagáš servodat gos gávdno sihke dáru-, sámi- ja kvena- kultuvra ja giella. Davvi-Norgga stuorámuš gávpot Romsa geasuha fágaolbmuid ja studeanttaid buot guovlluin máilmmis, ja dat lea váikkuhan servodatdigaštalamiid olles riikkaoasis 70-logu rájes. Kultuvrralaš girjávuolta dahká riikkaoasi erenoamážin ja geasuheadjin, ja doppe lea valljugis kultureallin. Álgoálbmotdimenšuvdna lea guovddáš oassi davviguovlopolitihkas, ja ovdáneapmi berre dáhphuvvat ovtasráđiid guoskevaš beroštusaiguin.

Geografisk
beliggenhet

Natur og
naturressurser

Forskning og
kompetansemiljø

Geopolitikk

Kultur og
samfunn

Hástalusat ja vejolašvuodat

Romssas leat erenoamáš vejolašvuodat erenoamáš geografiija ja luondduresurssaid fidnema geažil. Leat stuora hástalusat, muhto maiddá vejolašvuodat das movt ávkástallat luondduresurssaid eanet ceavzilvuodain vai sihkkarastá olles fylkkas árvoháhkama, bargofámu ja bargosajiid. Joksán dihte ealáhusstrategiija mihtuid oaivvildit mii ahte čuovvovaš suorggit gáibidit liige fuomášumi:

Olles fylkkas gávdnat gelbbolaš bargofámu:

Davvi-Norggas váilu ain bargofápmu. Sivvan dasa lea ahte bargosisafárren lea njiedjan, ja go ollugat fárrejit eará osiide riikkas. Demográfalaš treanddat čájehit ahte olbmot eambbo háliidit orrut stuorát gávpogiin, ja dat fas goarida unnit báikegottiid ja guovlluid.

Demografiija: Boarráset álbmot mielddisbuktá stuora hástalusaid ovddas guvlui (stuorát fuolahusnoadi), muhto lea maid vejolaš oažžut eambbogiid bissut guhkit barggus. Jus galgá lihkestuvvat ávkástallat boarráset bargiit ja pensionisttaid bargonávccaid, de lea deatalaš bargat gelbbolašvuodaovdánahttimiin olles fidnoeallima áigge – erenoamážit digitála gelbbolašvuodain.

Sisafárrejeaddjit geat leat ásaiduvvan Davvi-Norgii leat buhtten eretfárrema, ja leat buktán dehálaš gelbbolašvuoda ja bargonávccaid muhtun ealáhusaide. Ollu nuorat leat olggobealde sihke bargoeallima ja oahpu ja bargonávccaheames nuoraid lohku lassána Norggas. Guorahallamat čájehit ahte Davvi-Norggas lea vuollelis formála-gelbbolašvuodadássi go muđui riikkas.

Fuolahit fáttmasteaddji bargoeallima, váikkuha dasa ahte eanebut bissot guhkit barggus ja dilli láhččojuvvo lass- ja joatkkaoahpahussii, leat dehálaš váikkuhangaskaoamit go galgá geavahit vejolaš bargofámu mii fylkkas gávdno. Dasa lassin ferte čadáhut doaimmaid mat buoridit gea-

suheami ja geasuhit olggobeale olbmuid geain leat bargonávccat ja rievttis gelbbolašvuoha.

Urbaniseren ja gaska: Guhkes gaskkat mielddisbuktet dávjá guhkit mátkkoštanáiggiid ja heajut beasatlašvuoda skuvlii, bargui, bálvalusfálaldagaide ja gávppašeapmái. 19 Romssa 21 suohkanis lea guovddášindeaksa 5 ja 6. Dábalaš kollektiiva čovdosat ja infrastruktuurra huksen doaresbealbáikkiin gáibida viehka stuora investeremiid olmmošlogu ektui. Fylkkas gos eanas oasi suohkaniid guovddášindeaksa lea 5 ja 6, leat diedusge maiddá gávpogat dehálaččat kultuvrii, ealáhusaide ja servodateallimii guovlluin gávpogiid birra. Sihke ealáhusat ja almmolaš suorgi čujuhit ahte smávva báikegottit sáhttet leat ovdamunnin. Servodagat vásihuvvojit leat čađačuovgin, lea álkit oažžut doarjaga eaktodáhtolašvuttii ja veahkkálasbargui ja sáhtta jođáneappot nuppástuhttit iežas go lea dárbu. Ovttasbargu ja ovttasdoaibman rastá doaresbeale báikkiid ja gávpogiid/guovddášsuohkaniid lea deatalaš go galgá čuovdit hástalusaid.

Infrastruktuurra: Infrastruktuurra nu go elrávdnji ja govda báddi lea dávjá heajut boaittoabeale báikkiin go guovddáš guovlluin. Buorre el-rávdnjebuvttadeapmi ja bures huksejuvvon neahtta-infrastruktuurra lea dehálaš sihkkarastin dihte beasatlašvuoda ja vuollegis dássedis el-rávdnjehattiid ealáhus- ja servodateallimii.

Go buohtastahtta eará guovlluiguin Árkttis, de lea fylkkas oalle bures huksejuvvon infrastruktuurra, ja go olles fylkkas lea huksejuvvon geaidno- ja el-rávdnjefierpmádat, de dat lea leamaš dehálaš rámmaeaktun ovdamearkka dihte mearradoalloealáhusii. Deatalaš lea ahte lea buorre govdafierpmádat ja el-fápmolinnját main lea doarvái kapasitehta ja dárbbalaš redundánsa. Infrastruktuurra dárbbasa dál eanet kapasitehta, eanet ortnegisdoallama ja odđa huksemiid.

Romssas váilot ain ruoná fievrriidnavejolašvuodát, nugo togat, mii sáhtta šaddat vel eanet gáržžideapmin ovddas guvlui go biddjojuvvojit vel garaset gáibádusat ceavzilvuhtii. Ealáhusain leat heajut gilvalandilit guhkit gaskkaid geažil márkaniiidda, mii sáhtta dagahit ahte gálvvuid ja bálvalusaid sádden kundariidda ja lágideddjiide šaddá divraseabbon ja áddjái, ja ahte ođđa gáibádusat ceavzilvuhtii ja luoitimiiidda sáhttet hehttehussan fitnodagaide davvin. Biiladárbbaseaddji servodagat lea unnán heivehuvvon mánáide ja nuoraid, ja eará joavkkuide geain eai leat biillat. Dasa lassin šaddá dálá elrávdnjebadjebáza moatti jagi geahčen vuollebázan.

Luondduresurssaid geavaheapmi ceavzilis

vugiin: Eará hástalus lea areálaid geavaheapmi, ja iešguđet ealáhusaid ovtteseallin, ja dásedeaddu geavaheami ja suodjaleami gaska. Guovllu álbmot ja ealáhuseallin háliida suodjalit luonddu ja luondduvaljjivuoda, hearkkes šlájaid ja ekovuogádagaid. Suodjaleapmi dattetge gáibida areálaid ja resurssaid ja lea deatalaš ahte suodjaleapmi lea ulbmillaš daid árvvuid ektui maid háliida suodjalit. Lea maiddá dehálaš ahte suodjaleami vuodđun leat buorit kártemat ja buorre ja ođasmahtton máhttu fysalaš diliid, biologiija ja ekologiija birra.

Beroštusriiddut čuožžilit go areála háliiduvvo adnot mánggaid ulbmiliidda, ovdamearkka dihte borramušbuvttadeapmái, geainnuide, viessohuksemiidda dahje industriijii. Olggustallan, suodjalusberoštumit ja suodjalanberoštumit bohtet lassin, sihke mearas ja nannámis. Buriin areálaplánemiin leat vejolašvuodát ávkkástallat ja juogadit resurssaid ja areálaid buoremus lági mielde. Dát lea erenoamáš deatalaš go galgá ávkkástallat boahtteáiggi bieggaj- ja čáhceresurssaid, ja minerálagávdnosiid Romssas ja Finnmárkkus.

Ollu fylkka industriijas lea vuodđoávnnavuodot, ja leat buorit ovdánavejolašvuodát viidáset reidemis ja buvttaovdánahttimis. Lea vejolašvuodta oažžut lágideaddjiindustriija, mii erenoamážit lea stuoris mariidna ja maritiibma suorggis, eambo gilvovuoimmálažžan.

Dálkkádat ja biras: Galbma dálkkádat, guhkes gaskkat dárbbasit doaibmi infrastuktuvrra ja ekonomijja masa eanas muddui luondduriggodagat leat vuodđun, dahká riikkaoasi hearkin dálkkádatrievdamiid váikkuhusaide. Máhttu ja gelbbolašvuodta ártalaš diliid birra lea deatalaš vai fylka šaddá buorebut gearggusin dustet boahtteáiggi rievdadusaid, ja geavahit daid vejolašvuodaid mat doppe gávdnojit. Jienaid suddama ja dálkkádatrievdamiid geažil rahpasit ovdamearkka dihte vejolašvuodát ođđa mearrajohtolatruvttuide.

Romssa dálkkádatdilálašvuodaid, buollaša, alpiidna eanadagaid ja lávttas riddodálkkádaga atnet leat erenoamáš váttisin, ja dat heivejit bures testet ja ovdánahttit dinggaid ja konseapttaid. Das mii doaibmá Árktisis, leat buorit vejolašvuodát doaibmat mángga sajis máilmmis.

Dutkan ja ovdáneapmi: UiT Norgga ártalaš universitehta lea viidodatuniversitehta mas leat oahppobáikkat stuora osiin riikkaoasis. Universitehta lea Romssas, muhto das leat maid smávit campusat mat fáallet lávdaduvvon oahpuid. Lea dehálaš lámčit ja ovdánahttit maiddá ođđa oahput ja maiddá lávdaduvvon oahput, mat lámčet dili sihke ollesáiggestudeanttaide, muhto nai eanet fáladagaid sidjiide geat háliidit váldit oasseáiggeoahpu lotnolasat bargguin.

Máilmmi davimus universitehtas lea máhttu mii lea mearrideaddjin oažžut ealáhusaid čadahit ruoná molsuma. Liikká leat Romssa ja Finnmárkkus ealáhusat vuolemusas riikkas dutkama ja ovdáneami dáfus.

Ángiruššansuorggit

Strategiija ángiruššansuorggit čujuhit surggiide main Romssas leat erenoamáš ovdamunit ja vejolašvuodat, joksat višuvnna ahte Romsa galgá leat innovatiiva, ruoná ja ceavzilis ovdáneami ealljun davvin.

Ángiruššansurggiid válljemii leat earret eará vuodđun árvalusat maid mii leat ožžon gula-hallančoahkkimiin ja bargobájiin go leat bargan dáinna ealáhusstrategiijain. Ángiruššansurggiid leat fas juohkán strategiijaide juohke suorggi várás, mat doaimmahuvvojit doaibmaplánain mas leat doaibmabijut.

Strategiijas leat ángiruššansuorggit huksejuvvon ceavzilvuoda ovdáneami golmma dimenšuvnna ala, ja dainna lágiin mii sihkkarastit ahte globála mihtut geavahuvvojit konkrehta doaibmabijuide min fylkkas. Sosiála dimenšuvdna lea čadnon ángiruššansuorgái geasuheaddji servodagat, dálkkádat ja biraslaš dimenšuvdna lea čadnon ceavzilis resursageavaheapmái ja ekonomalaš dimenšuvdna lea čadnon ángiruššansuorgái ruoná ealáhuseallin. Go galgá joksat ealáhusstrategiija mihtuid, de servodatealjut gustojit buot ángiruššansurggiide.

Govva: Ina Helene Olsen

I. Ruoná ealáhuseallin

Váldomihttu: Romssas galgá leat nanu ealáhuseallin mas lea nuppástuhttinnákca ja nákca lasihit árvoháhkama.

Máilmmiekonomiija lea čoaskume. Haddegoarggun, soahti ja logistihkkahástalusat gáržžidit stuorrunvejolašvuođaid, mii maiddái boahdá váikkuhit riikkaoassái ovddas guvlui. Fylkka ealáhusat dárbbasit ollu sisafievrridit ángiruššanfaktoriid, mii mearkkaša ahte sii leat eanet rašit haddegoargnumiid ja manjonemiid dáfus.

Romsa lea šattolaš, girjái ja okta máilmmi geldoleamos guovlluin, gos guovllu viidodat siskilda sihke meara ja rittu ja duoddara ja siseatnama, ja Romssa ealáhusat speadjalastet dan. Gielda- ja guovlodepartemeantta guvllolaš ovdánahttingsárgosat jahkái 2021 čájehit ahte Romssa ja Finnmárkku stuorámuš ealáhusat leat huksen- ja ráhkadus, energiija, čáhci/duolvačáhci ja opmodat, dearvvašvuođa- ja fuolahusbálgalusat ja almmolaš hálddašeapmi ja suodjalus. Raporta čájeha maiddái ahte Romsa ja Finnmárku leat stuorámušat guolásteamis ja guollebiebmamis buot fylkkaid ektui. Fylka lea maiddái spesialiserejuvvon vuodđoreidenindustriijas. Osiin bargomárkanis, erenoamážit surggiin biebmobuvttadeapmi ja mátkeealáhus, leat eanas muddui áigodatbarggut. Danne lea deatalaš bargat oažžumis eanet birrajagi bargosajiid ja buoret einnostahttivuođa ealáhusaide.

Dálkkádatnuppástuhttin: Máilmmi dálkkádat rievdá, ja lea Árktesis gos dálkkádatrievdan dovdo eanemusat ja jođánepmosit. Rievdadusváikkuhusat mat juo leat álgán leat nugo globála lieg-

ganeapmi, mearrajienja suddan,biologalaš šláddjivuoda massin ja ekosystema vuorddekahtes rievdan.

Regiovdna gos leat ollu luondduriggodagat ja erenoamáš kulturbirrasat garra dálkkádagain, addá vejolašvuođaid váldit njunuš rolla dálkkádatnuppástusas.

Oppalaččat lea ealáhusain, suohkaniin ja eará guovddáš aktevrain beare unnán fokus, ja soaitá beare unnán máhttu, dálkkádatriskka birra. Dálkkádatnuppástuhttin ferte mannat jođaneap-pot. Danne ferte Romsa leat čeahppi ávkkestalat daid ovdamuniid mat gávdnovit dán guovllus; máhttu galbma dálkkádaga birra, stuorra máhttobirrasat, kompákta servodagat, ollu luondduresurssat mat leat bures hálddašuvvon ja nuppástuhttindáhttu. Dát galgá maiddái fuolahuvvot klimánuppástuhttima regionála plána bokte mii galgá láhčit dilálašvuođaid ulbmillaš ángiruššamii eanet ceavzilis ovdáneami guvlui.

Ođđa ealáhusat: Dilli galgá láhččojuvvot innovatiiva, offensiiva, ođasteaddji ja gánnáhahtti ealáhuseallimii, mii sáhtta dustet boahtteáiggi geatnegasvuođaid ja hástalusaid. Go dan galgá ollašuhhtit, de lea dehálaš ollislaš ángiruššamiin. Dás lea earret eará dárbbaslaš ahte sihke vuodđoskuvla ja joatkkaoahpahus oažžu buorebut ovttasbarggu ealáhusaiguin ja báikegottiiguin. UiT:s lea erenoamáš rolla sihke dan dáfus ahte oahpahit relevánta gelbbolašvuođa, ja oažžut eanet dutkama olggos ealáhuseallimii. Fitnodagat fertejit maid ieža ráhkkanit rievdadusaide mat bohtet.

Nuppástuhttin gáibida ovttasbarggu, sihke fitnodatčohkiid ja fierpmádagaid hámis, gaskal dutkanbirrasiid ja ealáhusaid ja surggiidgaskasaš ovttasbarggu, ovdamearkka dihte gaskal alit ja ruoná ealáhusaid.

Lea dehálaš ahte fitnodagaid rámmaeavttut váldjuvvojit vuhtii; Smávva ja gaskasturrosaš fitnodagain, mat dávjá leat guhkkinn eret nubbi nuppis ja márkaniin, leat earálágan eavttut go stuorát fitnodagain mat leat čoahkkebáikkiin.

Nannet dálá ealáhusaid: Dáláš ealáhusaid nannen galgá dáhpáhuvvat heivehuvvon oahpahusa, dutkama ja heivehuvvon gaskaomiid bokte. Nana ealáhusat leat deatálaččat viidáset ovdáneapmái. Romssas sáhtá ovdamearkka dihte dálá fitnodatčohkiid ja fierpmádagaid viidáseappot ovddidit ja ráhkadit ođđa fitnodatčohkiid. Ealáhusovttasbargu lea erenoamáš deatálaš guovllus gos leat guhkes gaskkat ja smávva akteverrat. Oažžut fylkka ealáhusaid eanet váldit atnui dutkama ja ovdánahttima lea eará vuohki mainna sáhtá nannet dáláš ealáhusaid. Innovašuvnna bokte sáhttet ealáhusat maiddá ođasmahttojuvot go earret eará ođđa ja beaktileappot vugiiguin buvttadit ja ráhkadit ođđa buktagiid.

Boahtteáiggi ealáhuseallin: Go iešguđetlágan gelbbolašvuodat oktiilaktojuvvojit, de sáhtá

oažžut mánnggalágan ealáhusaid, mat addet vuodu boahtteáiggi ealáhusaide. Árbevirolaš máhtut mat ovttasbarget sáhttet leat vuodđun ovdáneapmái ja ođđa máhttui. Dutkama ja álggahandoaimmaid kommersialiserema bokte sáhtá ráhkadit juoida mii lea áibbas ođas. Boahtteáiggi ealáhuseallin dađistaga ovdána ovttasbarggu, ođđa máhtolašvuoda ja dutkama kommersialiserema bokte. Romssas leat iežas viiddis máhttobirrasiiguin ja árkálaš gelbbolašvuodain buorit eavttut lihkostuvvat dainna. Surggiidgaskasaš ovttasbargu sáhtá maiddá váikkuhit eanet sirkulára ekonomijii.

Sirkulára ekonomijja: Lea šaddan eamboberoštupmi ruoná ja sirkulára ekonomijii. Beaktillis resursageavaheapmi speadjalastá buori ekonomijja, ja sirkulára ekonomijja váikkuha unni-deame luoitimiid ja dálkkádatgássaid, ráhkada bargosajiid ja sáhtá váikkuheame hukset ođđa, ruoná ealáhuseallima. Romssas lea vejolaš hukset industriijalaš proteiidnabuvttadeami ovdamearkka dihte biebmansuorgái eanandoalu ja vuovdedoalu bázahusaid vuodul. Surggiidgaskasaš ovttasbargu alit ja ruoná ealáhusaid gaskka sáhtá váikkuhit dasa ahte stuorát oassi resursain ođđasis geavahuvvojit, ja ahte ráhkaduvvojit ođđa buktagat. Seammás dat sáhtá lasihit árvoháhkama báikkálaččat fylkkas ja váikkuhit dasa ahte importadárbu unnu.

Govva: Gunnar Davidsson, Troms og Finnmark fylkeskommune

II. Ceavzilis resursageavaheapmi

Váldomihttu: Fylkka resurssat galget váikkuhit buoret árvohákkamii báikkálaččat ceavzilis ávkkástallama ja eanet viidáset reidema bokte.

Dutkan, ovdánahttin, innovašuvdna ja ovttasbargu ealáhusaid ja aktevrraid rastá leat mearrideaddji fáktorat go galgá lihkostuvvat nuppástusain eambo sirkulára ekonomijii ja ávkkástallat buorebut fylkka dálá ja ođđa luondduresursaid. Fylkka máhtto- ja dutkanbirrasat mat leat čadnon resursaávkkestallamii addet ovdamuni ođđaovdánahttima ja innovašuvnna dáfus.

Eanet biebmobuvttadeapmi: lea našuvnnalaš mihttu, sihke lasihit sisriikkalaš geavahusa ja lasihit olggosfievrreideami. Našuvnnalaččat lea nannejuvvon ahte oktilis biebmobuvttadeapmi miehtá riikka lea mearrideaddjin dasa ahte sihkarastit našuvnnalaš biebmoživodaga gearggusvuodaperspektiivvas. Romssas lea stuorra vejolašvuohta leat dehálaš doarjjafállin lasihit biebmobuvttadeami. Davimus guovlluin leat vuollegeappot šaddotemperatuvrrat, muhto maiddái eanet čuovga šaddoáigodagas. Lea unnit njoammunáitta elliide ja ruotnasiidda, ja danne geavahuvvojit nai unnán šaddosuodjalanávdnasat. Fylkkas gávdno ollu ráinnas mearra- ja sáivačáhci ja areálat gávdnamis suodjaluvvon riddoguovlluin. Biologalaš šláddjivuohta mearas lea stuoris ja lea vuodđun earret eará kommersiála guolásteapmái, mearradollui ja bioprospekteremii.

Ovdánavjolašvuodát: Buorre huksejuvvon infrastruktuorra, mas leat geaidno-, el-rávdnje- ja govdaávddefierpmádat, dahká vejolažžan orrut

ja eallit lahka luondduresurssaid. Seammás dat mearkkaša ahte buvttadeaddjit leat guhkkin eret márkaniin, heađuštusaiguin maid dat mieldebbuktá. Romssas leat juo oalle stuorra oalgeváikkuhusat eanadoalus, guolásteamis ja mearradoalus, muhto lea ain stuora vejolašvuohta lasihit árvohákkama. Earret eará sáhttit geavahit ja viidáset reidet resurssaid buorebut go odne, ja ávkkástallat resurssaid, nugo debbuid, maid ovdal eat leat geavahan. Biebmanealáhusa sáhtta ovdánahttit viidáseappot ođđa šlájaid biebmanama bokte dahje nu ahte biebmanrusttegat sirdojuvvojit guhkkelebbui merrii dahje gáddái.

Areálain lea iešguđetlágan suodjalanstáhtus mii hástala ovdánavjolašvuodaid. Jagis 2022:s dahkkui ođđa riikkaidgaskasaš šiehtadus luonddu gáhttema ja seailuheami várás. Šiehtadusas lea earret eará mihttun suodjalit 30% buot luonddus ovdal jagi 2030 rádjái, ahte 30% luonddus mii belohakkii leat billahuvvan, galgá leat ovddeštuvvon jagi 2030 rádjái ja ahte luonddugáhtten galgá leat ovddastuslaš. Šiehtadus váikkuha maiddái Romsii. Jus galgá vejolaš lasihit árvohákkama báikkálaččat fylkkas, de dárbbášuvvojit buorit rámmaeavttut. Plánen, máhttu, hálddašepmi ja kapitála leat dehálaš oasit.

Eanet máhttu fysalaš ja biologalaš mánngga-bealatvuoda birra lea mearrideaddjin viidáset ovdáneapmái, vai šaddá buorre ja dássettolaš ovttasdoaibman hálddašeamii, ealáhusaid ja dutkama gaska.

Areála lea vátnivuodaresursa ja eaktun dáláš ealáhusaid viiddideapmái ja boahpteáiggi resurssaid atnuiváldimii, ovdamearkka dihtii bieggaj

mearrafápmu eaktun eará servodat- ja ealáhusovdáneapmái.

Fápmovátnivuohta: Romssas rievdá muhtun jagiid geahčen fápmobadjebáza fápmovátnivuohtan. Dál lea Davvi-Norggas fápmobadjebáza, gos stuorámus badjebáza lea lulábealde Sáltoduodara, ja Finnmárrus lea fápmovátnivuohta juo. Elrávdnjefierpmádat lea boaris ja kapasitehta lea menddo unni, nu ahte elrávdnjebadjebáhca ii leat dušše sirdit báikkiide gos lea vuolláibáza.

Váikkuhusat rusttetmávssuin maid ealáhusat ieža fertejit máksit vásihuvvojit eahpegovttolaš stuorisin, erenoamážit boaittobeale báikkiin. Molsun fossiila energiijas ođasmahtti energiijii hástala sihke ođasmahtti fámu buvttadeami ja distribušuvnna. Muolkkuha elektrifiseren bohtá ovdamearkka dihte gilvalit dálá industriija elektrifiseremiin nannámis. Eanet importagáldot maid Romsa odne geavaha, dáidet jávkát moatti jagi geahčen.

Ovdamearkka dihte sisafievrrerduvvo hálbbes bieggafápmu Ruotas, muhto plánat elektrifiseret stállerusttega Gironis, de dát fápmu bohtá geavahuvvot Ruotas. Romssas lea vejolašvuohta buvttadit eanet fámu, ovdamearkka dihte bieggafámu, mearrafámu ja bioenergiija.

Minerálaressurssat: Davvi-Norggas leat buorit vejolašvuodát gávdnat minerálaressurssaid baktevuodas, muhto leat čađahuvvon unnán kártemat, erenoamážit Romssas, go omd. Suoma ja Ruota davviguovlluin.

Nuppástuvvan nullanuoskkidanservodahkii lea dan duohken ahte lea oázžu sihkkaris beassama iešguđetlágan minerálaide ja metállaide, mat leat huksenbirccut vuollegisluoitinservodagas. Nordlánddas, Romssas ja Finnmárrus lea oktasaš minerálastrategiija mii galgá čuovvuluvvot viidáseappot.

Mátkeeláhus: Fylkka geográfalaš sajádat mearkkaša ahte gávdnajit erenoamáš eanadagat ja kulturbirrasat, guovssahas, gaskaijabeaivváš ja guhkes dálveáigodat mat leat dehálaččat earret eará mátkeeláhusii. Sihkkarastit ahte mátkeeláhus šaddá eanet ceavzil, sihke ekonomalaččat, sosiálalaččat ja biraslaččat, lea mearrideaddji dehálaš viidáset ovdáneapmái ja eanet gánnáhahttimii. Romsa ja Finnmárku leat ráhkadan sierra mátkeeláhusstrategiija, mii galgá geahčaduvvot ealáhusstrategiijaid čuovvoleami oktavuodas.

Govva: Ungt Entreprenørskap Troms og Finnmark

III. Geasuheadđji servodagat

Váldomihttu: Romssas galget leat fátmmas-teaddji ja ceavzilis gávpogat ja báikegottit gos olbmot sáhttet orrut ja eallit buriid eallimiid, ja gos ealáhusovdáneapmái leat buorit rámmaeavttut.

Romssas leat 21 suohkana juhkkjuuvvon njealji regiovdnii; Romssa regiovdna, Davvi-Romsa, Gaska-Romsa ja Lulli-Romsa. 55% fylkka ássiin orrot dan golmma gávpogis: Romsa, Hárstták ja Finnsnes. Romssas orrot eanemus olbmot, 77 700 ássi, ja unnimus suohkan lea Loabát suohkan gos orrot 975 olbmo. Stuuramus gávpogat leat dehálaččat kultur- ja servodateallimii, sihke gávpotservodagaid ja boaittobeale báikkiid ássiide. Vaikko eanas oassi Romssa fylkka adnojit leame boaittobealbáikin, de eatnasiin lea vejolašvuohta fitnat gávpogiin nugo Romssas, Hárstták, Finnsnesas, ja maiddái Áhkánjárggas Nordlánddas ja Álttás Finnmárkkus.

Ássiid mielváikkuheapmi Go galgá ovddidit ceavzilis gávpogiid ja báikegottiid, de lea deatalaš guldalit ássiid oainnuid das mo sáhtta ovddidit jierbmás, oadjebas ja eanet ceavzilis báikegottiid. Ealáhusat leat "mutuvrrat" buot báikegottiin. Leat ealáhusat mat buktet bargosajiid, dietnasiid ja mat leat dehálaččat báikkálaš servodato-ovdánahttimii. Suohkanat fertejit vuoruhit ealáhusovdáneami oassin iežaset ollislaš barggus. Nationála geaidnokárta jierbmás ja ceavzilis gávpogiid ja báikegottiid várás sáhtta leat vuodđun suohkaniid ovdánahttinbargui.

Buorre ovttasbargu ealáhusaiguin ja buorre strategalaš plánen sáhtášii váikkuhit buoret

álbmotovdáneapmái ja eallinnávccalaš servodagaide.

Ovddideaddji gelbbolašvuohta: Buorit plána-dahkosat sihke regionála ja báikkálaš dásis, main lea oktasaš hálti, leat vuodđun bálvalusaid ovddideapmái, addet ealáhusaide buriid rámmaeavttuid ja buktet ássan- ja orrunmovtta. Ollu boaittobealsuohkaniin lea dárbu nannet ovddideaddjigelbbolašvuođa sihke almmolaš ja priváhta suorggis vai sáhttet ráhkadit innovatiiva čovdosiid ja bálvalusaid. Dasa lassin lea deatalaš čatnat iežas našuvnnalaš prográmmaide, aktevrreide ja ángiruššamiidda vai oažžu ovdáneami ja ollislaš ja boahhteáigái heivehuvvon čovdosiid.

Eallinkvalitehta: Romssa eaktun viidáset ovdáneapmái leat eallinfámolaš servodagat main lea optimismas ja jáhkku boahhteáigái, gos olbmot ássat ja ellet buriid eallimiid. Dát mearkkaša ovdánahttin ássanfálaldagaid, bálvalusfálaldagaid, bargosajiid, oahppovejolašvuođaid, ja infrastruktuurra. Buoret eallinkvalitehta sáhtta joksat miellagiddevaš doaimmaiguin nugo bargguin, oahpuiguin dahje eaktodáhtolaš bargguiguin.

Ovdánahtintreanda lea ahte nuorat fárrejit stuorát gávpogiidda gazzat oahpu ja váldit oasi gávpoteallimii. Jus smávit báikkiide galget nuorat ásaiduvvat, de fertejit doppe leat buorit kulturfálaldagat ja sosiála deaivadanbáikkid. Buorre mánnávuodas ja báikkálaš gullelašvuodas lea maid stuorra mearkkašupmi dasa gosa olbmot válljejit ásaiduvvat ja ásaht bearraša, ja dat deattuhuvvui maiddái strategijaid guoskevaš cealkámuščoahkkimiin.

Searvadahttin: Lihkostuvvan searvadahttin ja ovttasbargu lea eaktun sihke sosiála ja ekonomalaš ceavzilvuhtii. Olggobealevuodas leat stuorra sosiála ja ekonomalaš golut, juohkehaš berre sáhttit searvat iežas návccaiguin. Searvadahtti servodagas lea sáhka addit buriid eavttuid buot ássiide, ovdamearkka dihte buori giellaoahpahusa sisafárrejeddiide, nu ahte buohkat geat sáhttet ja háliidit ožžot vejolašvuoda searvat bargoeallimii.

Go láhčá dilálašvuodaid heivehahti oahppofálaldagaide ja nanne oktavuoda gaskal skuvlla ja bargoeallima, de loktejuvvo gelbbolašvuodadassi servodagas. Vejolašvuodta oažžut oahpu ja buoridit gelbbolašvuoda doppe gos olbmot orrot, geasuha olbmuid eambbo ássat boaittobeale báikkiin ja fárret boaittobeale báikkiide. Boahpteáiggi báikegottit bohtet nai leat sirddolaččaid ja riikkaidgaskasaš sisafárremiid hálldus.

Ássan- ja bargomárkanregiovnnat: Ollu boaittobealsuohkaniin leat hástalusat go bargonveahka lea unni ja go lea stuora fuolahusnoaddi, minsttar mii jáhkkinimis nanosmuvvá boahpteáiggis.

Buorit ja bures ovdánahtton ássan- ja bargomárkanregiovnnat buktet balánssa ja dagahit ahte regiovdna ii leat nu rašši ealáhusdoaimmaid heaittihemiide ja goarideapmái. Dat ahte ássit sáhttet bargui mátkkoštit ja ain orrut ruovttusuohkanis, vaikko soitet massit bargguset dahje lonuhit bargosaji, lea dehálaš vai eastada goarideames báikegottiid.

Nuppástuhttin: Boahpteáiggi báikegottiid ferte nuppástuhttit ja heivehit nu ahte lea buorre balánsa gaskal dietnasiid ja goluid, bargoveaga ja birgennávcca, buriid bálvalusaid ja ássiide ja ealáhusaide geasuheaddji ássan- ja bargosajiid. Suohkaniid birrasat rivdet oppa áigge, ovdamearkka dihte nugo sisaboadut rivdet, leat dálkkádat rievdamat, birasgáibádusat čavgejuvvojit ja demografija rievdá. Boaittobealsuohkanat fertejit unnidit iežaset hearkivuoda ja buoridit návccaideaset hálddašit dakkár eahpesávahahti báikkálaš váikkuhusaid, mat šaddet dakkár rievdadusaid geažil. Innovatiiva ealáhuseallin mii sihkkarastá dáláš ja ođđa bargosajiid ja váikkuha daidda lea deatalaš elemeanta ceavzilis servodagas.

IV. Árktalaš perspektiiva

Váldomihhtu: Romsa galgá leat davviguovllu-ovdáneami guovddážin dakko bokte go áimmahuššá min regiovnna árktalaš ovdamuniid.

Romsa lea árktalaš davviguovlluid guovddážis, juoga mii lea báidnán guovllu nu guhká go olbmot dáppe leat orron; Hålogalándda Ottara rájes (davimus norrøna ássan Norggas) gitta pomoragávppašeapmái Ruoššain. Jiekŋameara uskádagas gos Árttisa dutkan álgá, gitta boahhteáiggi vuolggasadjái ahte lea jienahis Davvi-Nuorta-manahat. Golmma čeardda deaivvadeamis dáža, sámi ja kvena ovttaseallimis, ja ođđaáigásaš servodagaide mas ášset bohtet juohke sajis máilmmis.

Fylkkas leat rájit Ruotain ja Suomain, lassin Nordlándda fylkii lulde ja Finnmarkku fylkii davvin ja doppe lea álohii leamaš seagáš álbmot. Guovllus lea leamaš ráfálašvuohta ja stádisvuohta buriin ránnjávuođain ja ovttasdoaibmamiin rájiid badjel. Earret eará lea fylkkas erenoamáš sajádat ja vásáhusat riikkaidgaskasaš ovttasdoaibmamis ja ovttasbarggus guolleeksportta bokte gitta lulimus guvlui Afrihkás ja riikkaidgaskasaš jiekŋameara- ja dutkanekspedišuvnnaid bokte.

Árktalaš gelbbolašvuohta: Lagasvuohta luonduresurssaide ja álgoávdnasiidda lea addán gilvoovdamuni álgoávdnasiid ávkástallama ja ráhkadeami dáfus, muhto maiddá addán árbedieđuid guolástus- ja bivdoservodagain. Dán máhtu ovdánahttet dál viidáset njunuš universitehta- ja instituhttabirrasat.

UiT Norgga árktalaš universitehta, Polárainstituhta ja Arctic Frontiers leat našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš aktevrat Romssas. Romsa, mas lea árktalaš oaivegávppa stáhtus, sáhtta vel eanet geavahuvvot dasa ahte bidjat davviguovlluid guovddáži iežaset guovlluid viidáset ovdánahttimis, ođđa máhtus ja gelbbolašvuođas.

Galbma dálkkádat bidjá ráddjehusaid, muhto addá maiddá vejolašvuođaid. Dat mii doaibmá Árttisis sáhtta doaibmat ollu eará sajiin máilmmis, leat vejolašvuođat hukset geahččalanrustegiid. Árttisa guovllu ássiin, dutkanbirrasiin ja ealáhusain lea áidnalunddot gelbbolašvuohta galbma dálkkádagaid birra, mainna sáhtta ráhkadit innovašuvnna ja nannet gilvalannávccaid. Dálkkádatrievdamat ja Eurohpá eahpesihkkaris politihkalaš dilli lea čalmmustahtán davviguovlluid sihke sisriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat.

Ođđa OEDC-dutkamuša bokte NSPA-guovllu birra (NSPA - Northern Sparsely Populated Areas) galget cealkámušat davvin leat eaktobiddjin ođđa máhtui davviguovlluid birra ja rávvagiidda davviguovlluid birra. Dán lágan ovttasbarggu bokte sáhtta davviguovlovdánahttin čađahuvvot daid dárbbuid vuodul maid Romssa servodat- ja ealáhuseallin ieš definere. Regioidna galgá leat čielga eaktobiddji sihke sisriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat sihkarastin dihte ahte servodat- ja ealáhusovdáneami eavttut davvin leat buoremussan midjiide geat ássat ja bargat dáppe.

Suodjalus: Go suodjalusa váldodeaddu davvin nannejuvvo, de lea ovttasbargu gaskal siviila servodaga ja suodjalusa dehálaš gearggusvuođa

nannemii, muhto maiddái dasa ahte oažžut eanet árvoháhkama ealáhusaide.

Romssa gálvolágideaddjiindustriijas lea stuora vejolašvuohta ovdánahttit eanet gálvolágide-miid suodjalussii. Dákko ferte eanet geavahit oastinnjuolggadusaid doaibmamuni mii láhčá dilálašvuođaid Romssa ealáhuseallimii.

Beaggin: Geasuheapmi davvin lea deatalaš Norgga geopolitihkalaš sihkkarvuođapolitihkalaš

sajádahkii Árttisis, ja deatalaš Romsii sihkkarastin dihte álbmot- ja ealáhuseallinvuođu. Nana mátkeealáhusa bokte leat vejolašvuođat hukset našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš beaggima mii sáhtta leat mielde dahkame Romssa geasuheaddjin dáláš ja ođđa ássiide ja bargiide. Fylkkasuohkan háliida váikkuhit dasa ahte našuvnnalaš ja internašuvnnalaš fuomášupmi min guovlluide eanemus lági mielde biddjo fylkka ovdáneapmái ja ahtanuššamii.

Doaibmaoassi

Ealáhusstrategiijii lea vuodđun metodihkka jierbmás spesialiseren ja gusto 2028 rádjái. Strategiija duohtandahkkojuvvon doaibmaplánaiguin main leat konkrehta ja mihtidanvejolaš mihtut ja oassemihtut.

Jierbmás spesialiseren: lea metodihkka mii gáibida rabasvuoda ja ovttasdoaibmama iešguđet oassálastiid gaskkas, ja buori ovttasdoaibmama iešguđetlágan reaidduid ja aktevrraid gaskkas lea dehálaš. Dán strategiija vuodđun lea EU jierbmás spesialiserenmetodihkka. Jierbmás spesialiseremiin háliidit oahppat regionála ovddidanstrategiijaid ovddeš vásáhusain, ja bidjat guovddážii iešguđet regiovnnaid ovdamuniid. Ovttasbarggus ealáhusaiguin ja servodateallimiin gáibiduvvo ahte guovlluid vejolašvuodát, ovddut, hástalusat ja lihkostuvvaneavttut guorahallojuvvojit bures, oktan vuoruhuvvon doaibmabidjoevttohusaiguin maid mielde háhkat innovašuvnna ja ovdáneami.

Reaidut: Fylkkagielddas servodatovddideaddjin leat mánga reaiddu nugo ovttasbargu, ráđđeadin, proseassabargu, bargamušreive, ekonomalaš doarjjaortnegat ja hálddašanbarggut. Lea deatalaš ahte lea buorre máhttu riikkaidgaskasaš, nati-onála ja regionála reaidduid birra, ja ahte váikkuha ovddideame dálá ja ođđa reaidduid. Fylkkagielda sáhtta leat mielde jorgaleame riikkalaš ja riikkaidgaskasaš reaidduid regionála oktavuodas.

Searvevuotta: Romssa fylkkasuohkan háliida govda searvevuoda ealáhusaid várás, ja áigu maŋnel 2024 ásaht "Ealáhus- ja servodatovdáneami searvevuoda Romssas".

Dán searvevuodas leat mielde oasálaččat nugo ovdamearkka dihte UiT Norgga árktalaš universitehta ja eará instituhtasektorat, NHO Arktis, Sámediggi, Innovašuvdna Norga Arktis, dan njealji regiovna ovddasteaddjit, LO Romsa ja Finnmarku, NAV Troms ja Finnmarku, Romssa ja Finnmarkku stáhtahálldašeaddji, Norgga dutkanráđdi, Siva ja KS Davvi-Norga.

Fierpmádat: Eará áigeguovdilis fierpmádagat sáhttet leat juo ásaiduvvon deaivvadanbáikkit

fylkkasuohkana olis. Dasa lassin šaddet deatalaš arenan iešguđetlágan olgguldas fierpmádagat, konferánsat ja deaivvadanbáikkit mat leat eanet čadnojuvvon sierra surggiide dahje aktevrraide.

Doaibmaplána: Ángiruššamiid vuoruheapmi, čađahanvuohki, geatnegahtti ovttasbargu relevantta aktevrraiguin ja ekonomalaš váikkuhangaskaomiid geavaheapmi dáhpáhuvvá iešguđet ángiruššansurggiid doaibmaplánaid bokte.

Doaibmaplánat galget:

- Konkretiseret ángiruššamiid ja mihtuid ja addit gova das maid áigodagas galgá joksat
- Konkretiseret boadus- ja beaktoindikáhtoriid
- Identifiseret rievttis vuogi, áigeguovdilis váikkuhangaskaomiid ja ovttasbargoguimmiid
- Identifiseret vejolaš viidáset máhttodárbbu
- Láhčit vuodu operatiiva ovddasvástideddjiid bargguide
- Veahkehit vuoruheame ángiruššama ja resurssaid

Lea deatalaš ahte doaibmaplánain leat buorit mihttoindikáhtorat vai sáhtta čuovvut ovdáneami, mii sáhtta buvttihit buriid árvoštallamiid ja oahppama viidásit bargui. Dakkár stivren doaibmaplánain fuolaha ahte leat buorit ja čielga vuoruheamit, ja ahte das šaddá nu buorre ávki go vejolaš.

Eará plánat ja strategiijat: Strategiija- ja doaibmaplánaid vuodđun leat eará relevantta plánat ja strategiijat riikkaidgaskasaš, sisriikkalaš ja regionála dásis, ja maidái iešguđetlágan máhttovuodut. Strategiija fáttát gullet oktii mánggain fáttáin Romssa fylkkaplánas 2014–2025.

Strategiija galgá gehččot oktavuodas guhkesáiggi ovdánahttinmihtuiguin ja ángiruššansurggiiguin mat leat "Se nord" dokumeanttas ja fylkkasuohkana plánaiguin nu go Romssa ja Finnmarkku Guvllolaš plánastrategiija, Dálkkádatnuppástuhtima guvllolaš plána, Guvllolaš fievrridanplána, Romssa ja Finnmarkku Mátkealáhusstrategiija, Romssa ahtanuššansoahpamušat, Davvi-Norgga minerálastrategiija jna.

Romssa fylkkasuohkan
tromsfylke.no